

Aikuiskoulutuksen ihmiskuva — kehittämisenorganisaation keskustelunavaus

Kuten tunnettua asetti aikuiskoulutuksen kehittämisenorganisaatio perusprojektinsa ensimmäiseksi tehtäväksi aikuiskoulutuksen perustana olevan ihmiskuvan tunnuspiirteiden selkiyttämisen. Tässä tarkoituksessa on apulaisprofessori Tapio Vaherva laatinut johtoryhmän pyynnöstä muistion "Aikuiskoulutuksen ihmiskuva". Johtoryhmän puheenjohtajan ja sihteerin muistion alkuun kirjoittamassa esipuheessa todetaan, että muistio on julkaistu, jotta siitä voitaisiin käydä keskustelua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Keskustelumahdollisuuden tarjoamista koko aikuiskasvatuksen kentälle näin tärkeästä ja keskeisestä asiasta voidaan pitää myönteisenä seikkana. Toivottavasti tämä enteilee kehittämisenorganisaation toiminnan "avoimuutta" myös jatkossa.

Aikuiskasvatus -lehti pyysi heti muistion ilmestyttyä joitakin henkilöitä arvioimaan sitä. Nämä arviot muodostavat tämän lehden keskeisimmän sisällön. Oman käsityksensä aikuiskoulutuksen ihmiskuvasta ja muistiosta esittävät prof. Urpo Harva ja apul.koul. päällikkö Jaakko Virkkunen. Prof. Antti Eskola tarkastelee ihmiskuvaproblematiikkaa oman tieteenalansa näkökulmasta tuoden esiin sellaisia näkökulmia, joiden hän arvelee olevan merkityksellisiä myös aikuiskasvattajille. Myöskin lehden muissa artikkeleissa tuodaan esiin ihmiskuvan merkitys sekä aikuiskasvatuksen yleisessä että pedagogisessa kehittämisessä. Tämän vuoden ensimmäisessä Opistolehdessä esitti myös kulttuuriasiainneuvos Paula Tuomikoski oman arvionsa ihmiskuvamuistiosta. Ja kuten muistetaan, toi nimimerkki Andragogi oman käsityksensä julki ihmiskuvaprojektista jo tämän lehden ensimmäisessä numerossa.

Ihmiskuva on nyt siis aikuiskasvatuksessa "in". Vaikka tämäntapaiseen muoti-ilmiöön onkin syytä suhtautua aina varovaisesti, niin sitä ei voida jättää huomiotta, varsinkin kun aikuiskoulutuksen kehittämisenorganisaatio on antanut sille niin keskeisen aseman omassa työssään.

Tämän lehden artikkeleissa — samoin kuin muissa aikaisemmissa kirjoituksissa — käy ilmi se seikka, että yhtä yhtenäistä ihmiskuvaa kehittämistyön pohjaksi ei ole löydettävissä. Vaikka pysyttäisiin "deskriptiivisessä ihmiskuvassa", kuten Vahervan laatimassa muistiosta on toimeksianton mukaisesti pyritty tekemään, niin yhteiseen ihmiskuvaan on mahdotonta päästä. Kuten Harva artikkelissaan toteaa, teoriassa on tällainen objektiivinen ihmiskuva olemassa, mutta käytännössä käsitykset siitä vaihtelevat. Jopa eri tieteenalojen edustajat saattavat omata varsin erilaisia ihmiskuvia.

Voidaan myös kysyä, miksi meidän pitäisi löytää tällainen "yhteinen ihmiskuva" (tai ihmiskuvasta ne ainekset, joista kaikki ovat yhtä mieltä),

kun inhimillinen toiminta saa useimmiten käyttövoimansa juuri erilaisista ajatuksista, aatteista ja tavoista hahmottaa tätä maailmaa ja todellisuutta. Perusteluiksi eivät riittäne hallinnon ja byrokratian yhtenäistämistarpeet.

Toinen seikka, joka lienee myös selvinnyt on se, etteivät irralliset aikuisten elämää, oppimista tms. koskevat tiedot — vaikka olisivat tosiakin — auta kovin pitkälle kehittämistyössä. Ei edes Vahervan valitsema yksilönäkökulma auta asiaa eikä takaa muistion ”humanistisuutta”. Muistiossa olisi ollut ilmeisesti tarpeellista ainakin jossain määrin analysoida — kuten Harva ja Virkkunen artikkeleissaan toteavat — aikaisempia ja nykyisin vallalla olevia ihmiskuvia sekä pohtia niiden taustalla piileviä perusajatuksia. Tämäntapainen tieto olisi ilmeisesti antanut suunnittelulle paremmat lähtökohdat kuin nyt muistiossa esille tuodut ”tosiasiat”.

Joka tapauksessa muistio sisältää paljon huomionarvoista tietoa. Sen hyväksikäyttö kehittämistyössä riippuu siitä, miten eri toimikunnat pystyvät syventämään ja jäsentämään tätä kuvaa omista näkökulmistaan käsin. Kuten muistion esipuheessa todetaan, se on tarkoitettu pohja-aineistoksi, joka antaa lähtökohdia eri toimikuntien työlle ja jota toimikunnat voivat oman erityisnäkökulmansa mukaisesti täydentää. On mielenkiintoista seurata, mitkä toimikunnat ja missä määrin tulevat tällaista täydennystä suorittamaan. Tästä paljolti riippuu se pystytäänkö niitä piiloisten opetussuunnitelmien vaaroja välttämään, joista prof. Eskola varoittaa artikkelissaan.

Toivottavaa olisi, että tätä keskustelua käytäisiin myös ammatillisen aikuiskasvatuksen toimikunnissa, vaikka tuotantoelämän puolella ei yleensä annetakaan kovin suurta painoa tällaisille filosofisille kysymyksille. Koska sekä hallinnollis-organisatorinen että pedagoginen kehittämistarve on suurinta juuri tällä sektorilla, niin erityisesti siellä olisi syytä pohtia, minkälaiselle ihmiskuvalle kehittämistyö olisi siellä rakennettava. Koko tämän sektorin kehittämissuunta riippuu siitä, otetaanko kehittämisen tavoitteeksi laaja-alainen ammatillisen pätevyyden edistäminen vai kapea-alainen tehtäväkeskeinen kouluttaminen. Lähtökohdan valinta riippuu siitä, nähdäänkö työ ja koulutus pelkästään toimeentulon kannalta välttämättömänä toimintana vai katsotaanko, että työn tulisi sen lisäksi tarjota kaikille mahdollisuus itsensä kehittämiseen mm. jatkuvan opiskelun avulla. Kysymys on pohjimmiltaan ihmiskuvasta ja -arvosta.

Jukka Tuomisto